

A jövedelmezőség feltételeinek megteremtése a kisegítő gazdaságban*

Estók Sándor őrnagy

A vágósertés-termelés hazánkban meghatározó jelentőségű, hiszen az ágazat az állattenyésztés bruttó termelési értékének 42%-át biztosítja. Vágósertés-termelésünk 1981-től 1985-ig dinamikusan növekedett. 1981-ben 1183 e. t, 1984-ben 1459 e. t. A fejlődésben törés következett be 1985-ben (1340 e. t), de a VI. ötéves terv célkitűzése összességében teljesült.

A vágósertés-termelés növekedéséhez nagyban hozzájárult az új, intenzív sertésfajták és hibridek elterjedése is. Megváltozott a sertésenyésztéssel foglalkozó szektorok összetétele, az utóbbi években nagy szerepet kapott a hibridizációs nagyüzemi hústermelés mellett a háztáji és kisegítő gazdaságok, amelyek a vágósertés-termelésnek a felét adják, és 1984-ben a százalékos arány 59,8% volt a legkiemelkedőbb.

A kisegítő gazdaságok hústermelésében a 70-es években következett be változás, a kisüzemi termelés lehetőségeinek felismerésével a jelentősége azóta állandóan növekszik, mind a lakosság sertéshússal való ellátásában, mind a honvédségi igények kielégítésében.

A honvédségi keretek között működő kisegítő gazdaságok szintén a kisüzemi termelés csoportjába tartoznak. De ez a kisüzemi termelés is nagy szerepet játszik a szürke hétköznapi nagyüzemi étkeztetésének megoldásában.

Jelenleg a honvédségi üzemeltetésű kisegítő gazdaságok száma mintegy 130-ra tehető. Ezek közül sok működik, „vegetál”, egy része viszont jó eredményeket biztosít. Hozzájárul a mindennapok étkezés-feljavításához 2-5 Ft/nap/fő átlagértéket eléri.

A nehéz gazdasági feltételeket figyelembe véve – ami most ugyanúgy érinti az MN alakulatait is – kellő hangsúlyt kell fektetnünk a rentabilitás gyakorlati megvalósítására. Nem szabad ezzel a kifejezéssel dobálózni.

Aprópénzre kell váltani, értelmezni kell, mit is jelent. Az értelmezés során el kell jutni minden gazdaságnak odáig, hogy hogyan tudja a hozambiztonságot elérni a kisüzemi termelés keretei és feltételei között. Nyugodtan mondjuk ki, hogy ez a termelési mód nem korszerű, de mellette szól, hogy ésszerű, előrelátó feltételeket, lehetőségeket figyelembe vevő gondolkodással eredményt képes termelni. Az mindenki előtt ismert, hogy napjainkban nemcsak a forintnak kell hogy legyen tisztelete, hanem a fillérnek is.

* Pályázatra beérkezett cikk.

Így ezek kapcsán honvédségi kiegészítő gazdaságok is csak úgy tudnak jövedelmezővé válni, ha igazodnak a közgazdasági törvényszerűségek betartásához, és alapvető kérdéseket a termelés megkezdése előtt tisztáznak.

E kérdések közé tartoznak:

- hol helyezkedik el az alakulat, milyen részén az országnak?
- milyen az ott meghonosodott mezőgazdasági, ezen belül az állattenyésztési kultúra?
- milyenek a helyi körülmények, időjárási viszonyok?
- milyen helyzetben van az adott megye a hústermelés vonatkozásában?
- tudja-e biztosítani a keresletet a hústermelésből, és hány százalékot tesz ki a nagyüzemi termelés, és a kisüzemi termelés?

Sorolhatnám tovább a takarmánybázis helyzetén, a sertéstartás technológiai szintjén keresztül a piaci lehetőségekig, a kereslettől a kínálatig.

Az itt leírt kérdéscsokor tükrében kell foglalkozni a konkrétabb, a gazdaságot jobban érintő kérdésekkel, amelyek az előző kérdések megválaszolásának az eredménye:

1. Profilmegválasztás.
2. Fajtakiválasztás.
3. Környezet és technológiai folyamat kialakítása.
4. Takarmánybázis megteremtése.
5. Gazdaságosság feltételeinek figyelembevétele, gyors reagálás a változásokra.

A *profilmegválasztást* fontos döntésnek kell megelőzni. Itt figyelembe kell venni a környezetet. Ezt nem részletezem, ebben minden a gazdaságra ható körülménynek benne kell lenni. Így alakulhat csak ki reálisan, mivel érdemes foglalkozni, állattartással, főliakertészettel, mezőgazdasági kultúra termelésével, kombináltnan a felsoroltakkal, vagy más jövedelmező tevékenységgel.

A termelési profil megválasztása után *fontos a fajtakiválasztás*. Napjainkban igen sok vállalat, termelészövetkezet és kereskedelmi nyereségérdekeltségű önálló bevétellel rendelkező szervezet kínálja terményeit, állatait a termelési folyamat továbbfolytatására. Ezeknek a tömegéből nem könnyű kiválasztani a szükséges legjobbat. Igaz, hogy nem minden gazdaság előtt ismert a legjobb terményfajta vagy a legjobb tenyészállat fajta. Ezekről a gazdaságaink nem kaptak katalógust. Így hát ezeket az alapinformációkat be kell szerezni. Ilyen esetben célszerű szakemberhez fordulni, aki ismeri a fajtákat, a beszerzési lehetőségeiket, és területeiket is.

Az ismereteim alapján a Magyar Néphadseregben működő heterogén profilérdekeltségű kiegészítő gazdaságok nagyobb része sertéstenyésztéssel foglalkozik, a bevételeiknek túlsúlya ebből ered, így a sertéstenyésztés hozamnövelésének kérdéseivel kívánok foglalkozni. Nem mindenki előtt ismert a ma Magyarországon legjobban elterjedt öt tisztavérű alapfajta sertés, amely a legjobban jövedelmező fajta, és a kívánt célkitűzéseknek megfelel. Ezek közé tartozik a magyar nagyfehér hússertés, a magyar lapály, a durok, a TETRA-durok, és az észt sertés. *Az alapfajták előnyös tulajdonsága közé tartozik:*

- biztosítják a legtöbb malachozamot;
- a legrövidebb idő alatt érik el a 100 kg körüli élőtömeget;
- jól hasznosítják a takarmányt;
- a legjobb az értékes húsrészük.

Ha a felsorolt előnyös tulajdonságokat fajtánként elemezzük, akkor az észrt sertés, a magyar lapály 19 körüli átlag malacszaporulatot tud hozni évente. A TETRA-durok 162 nap alatt éri el a 100 kg körüli súlyt. Az 1 kg élőtömeg gyarapodásához felhasznált takarmány a magyar lapálysertésnél és a fehér hússertésnél a legjobb, 2,7 kg. Az értékes húsrészek aránya a magyar lapálynál és a TETRA-duroknál 45-46% az élőtömeghez viszonyítva.

Ezeket az eredményeket, természetesen nagyüzemi termeléssel érték el, de ez nem azt jelenti, hogy a kisüzemben is ilyen eredményt fog biztosítani. Itt alapvetően a jó tapasztalatokat kell átvenni, és a jó fajtákkal jobban megtudjuk valósítani hozamnövelő célkitűzéseinket.

A honvédségi kiegészítő gazdaságok sertéstelepei nem korszerűen felszerelt technológiai folyamatra épültek, de hiszen nem is az a cél, hogy komfortos sertéstelepeket létesítsünk, hanem egyszerű, de jövedelmezőt, ami az alapcélkitűzéseinket biztosítja. Nem beszélhetünk bateriás sertéshízlalásról, és futószalagos etető eljárásról. Hiszen ismert, hogy a korszerű gazdaságok egy része deficitet termelést valósított meg az elmúlt években. Odáig jutott, hogy a sertéstenyésztési ágazatot szanálni, illetve visszafejleszteni volt kénytelen.

Éppen ezért igaz az, hogy a becsületes munkavégzés mellett *fontos szerepet kap a környezetkialakítás*, a funkcionális sertéstelepi elemek kocaszállás, malacnevelő, hizóépület elkülönüljenek egymástól, és technológiai forgószínpad-szerűen kövessék egymást. Ez visszavezethető a takarmányozás követelményeitől a betegségek kialakulásáig, mert nem olyan energiahordozó tápanyagra van szüksége a kocának, mint a malacnak, vagy más betegséget kap meg a hizó, mint a koca, vagy más a mozgásigénye a kocának, és nem szabad a hizót kiengedni a szabadba, mert lefogyja a felhízalt hasznos élőtömeget. A megvilágított pár példán keresztül is érezhető a környezet és a technológia szerepe.

A funkcionális sertéstelepi elemek kialakítását követően *fontos a közvetlen környezetkialakítás*.

Az a cél, hogy ne legyen túlszűfolt az elhelyezés, és a 10-20-as falkanagyságnak megfelelő férőhely legyen biztosítva. Mindemellett nem szabad figyelmen kívül hagyni az élőtömeg összhangját. Célszerű a 30-40 kg-os élőgyedeket egy falkába társítani, így a súlynövekedés arányában tovább kialakítani a 100 kg súlyig. Ezen kívül külön kell elhelyezni az anyaállatokat az állapotuknak megfelelően, és az apaállatokat. Az ilyen környezetkialakítási formáknál legjobb a tömeggyarapodás, a takarmányértékesítés, és az állatok egészség megővése.

Gondosan kell ügyelnünk az időjárás elleni jó feltételek kialakítására. Tudjuk biztosítani a téliesítést, így a 15-20 fokos hőmérséklet télen elérhető, és a nyári nagy melegben a szellőzést, mivel az élőtömeg gyarapodásához legoptimálisabb a 15-20 fok.

A sertéstelepek nagy igénybevételnek vannak kitéve, egyfelől az időjárás behatásai, másfelől a sertésateresztő-képesség és a 6-7 hónapos állandó periódikus igénybevétel (hízlalás) tekintetében. *Egy 600-as sertéslétszámú telep hizóképessége el kell hogy érje évente a 350-450 db hizót.* Ezt figyelembe véve nagy az épületek elhasználódási mértéke. Az amortizáció okozta meghibásodásokat folyamatosan javítani kell. Kis karbantartásokat, és saját munkacsoport kialakításával, a szakmunkát igénylő javításokat el kell végeztetni évente 2-3 alkalommal.

Az alakulatok nagy része a honvédségi ételhulladékok hasznosítására alapozza a sertésnevelést, a saját földterületen megtermelt szemes és zöldtakarmánnyal együtt.

Ez a szempont nem elvetendő, a körülményeink között ez a legjövödelmezőbb. Ismert, hogy nem minden alakulat rendelkezik megművelhető földterülettel. Ebben az esetben, a takarmányt előállító vállalatoktól kell a hízaláshoz, kocartáshoz malacneveléshez szükséges tápmennyiséget beszerezni. Jelenleg a sertéstápok nagy választékban állnak rendelkezésre, de nem szabad megfeledkezni arról, hogy a „táp” az nem csodaszer. Az is igaz, hogy honvédségi hasznosítható ételhulladékból nem lehet sertéstartást megvalósítani és eredményt, jó hozamot elérni.

Ha a realitásokat vesszük alapul, és elfogadjuk az ÁTMI hiteles megállapításait, ami szerint a csökkent értékű vagy hibás alaptakarmányok tovább rontják a „táp” érték- és súlynövelő nimbuszát. Ha ezt tovább mélyrehatóan vizsgáljuk, szintén az ÁTMI adatai szerint a gyártók részéről az ipari abrakkeverékek és koncentrátumok, közel 34%-a volt a szigorúan előírt receptúra szerint beltartalmi értékhányos vagy minőségileg kifogásolható. Ezek után ha számoljuk „a minőségrontó” együtthatót, akkor az összehasonlításban a kukoricadara a 410-420 Ft/q egyenrangú egyenértéke a 600-800 Ft/q sertéstápoknak.

A mai körülményeink között a nagyüzemi átlagos hústermelést vesszük alapul, 1 kg sertésnyaggyarapodásra felhasznált ipari abrakkeverék 3,98 kg a 30-100 kg súlyu sertések-nél. A napi súlygyarapodás 503 gr, így a hízalási idő 139 nap. *Ezeket az adatokat összehasonlítva a nem korszerű sertésneveléssel foglalkozó kisegítő gazdaságok adataival, bagyományos kukoricadara felhasználása mellett a következő:*

1. 1 kg/nap kukoricadara (ára 4,20 Ft) + ételhulladék 2,5-3 kg.
2. Ebből a napi súlygyarapodás értéke 480-550 gr.
3. A havi súlygyarapodás 14,4-16,5 kg.
4. A 100 kg súlyhatár eléréséhez szükséges idő 180-207 nap (6-7 hónap).
5. A tartásköltség (csak takarmányban és nem beszámítva a honvédségi hasznosítható ételhulladék értéke és az egyéb költségek)
 - a) $180 \times 4,20 \text{ Ft} = 756 \text{ Ft}$,
 - b) $207 \times 4,20 \text{ Ft} = 869,40 \text{ Ft}$ átlagérték = 812,70 Ft.
6. A vásárolt vagy átvett malac értéke 15-20 kg súlyban:
 - a) $15 \times 70 \text{ Ft/kg} = 1050 \text{ Ft}$,
 - b) $20 \times 70 \text{ Ft/kg} = 1400 \text{ Ft}$ átlagérték = 1225 Ft.
7. A malacérték + tápanyagérték összesen = 2037,7 Ft.
8. A 100 kg-os sertés értéke: 44,70 Ft/kg élősúlyban leadva, ebből levonva 5 kg élősúly:

$$95 \times 44,70 = 4246,50 \text{ Ft.}$$
9. A hozam forintban kimutatva, egy hízóra vetítve:

100 kg-os sertés értéke élősúlyban:	4246,5
hízótartás ráfordítása	2037,7
	2208,8 Ft
10. Az egy sertésre eső hozam összegét csökkentik az egyéb járulékos költségek:
 - orvosi és gyógyszer költség;
 - gondozó bérének kifizetése;
 - elektromos energia;
 - gépek üzemeltetési díja;
 - egyéb költségek stb.

Napjainkban a kisegítő gazdaságoknak nem célszerű csak sertésenyésztést vagy csak mezőgazdasági növénytermelést megvalósítani, mert egyenként mindegyik költséges, nagy a ráfordítás, és nem mindig jövedelmező.

Csak komplex módon lehet a kisegítő gazdaságot hozambiztossá, nyereségtermelővé tenni.

A saját felhasználásra kell termelni, és nem szabad közbeiktatni kereskedelmi érdekelttségű vállalatot, szövetkezetet, mert a termékérték 10-15%-ára is jogot formálhatnak, egy adott számla megírásával, és pusztán közvetítésével. A termelési folyamatból ki kell hagyni a „piac” szabályozó szerepét, és belterjes gazdálkodásra kell nagy hangsúlyt fordítani.

Véleményem szerint ez a következők szerint valósítható meg:

A kisegítő gazdaság saját erőből oldja meg a kocartást, ebből a malachozamot arányosan kell értékesítésre és saját hizlalásra hizóvá minősíteni, és felhízalni.

A hizósertés egy részét étkezésfeljavításra saját vágással feldolgozni, tovább feldolgozni és átadni a legénységi étkezde részére.

A meglévő földterületen megtermelni a sertésállomány részére szükséges terményt, azt darálással saját telepen feldolgozni, etetéshez előkészíteni.

A megtermelt többlet takarmányt eladni vagy beváltani táppá, az abraktakarmányt előállító telepeken.

A megművelésre váró földterületen, jól jövedelmező kultúrát termelni, a mezőgazdasági hagyományokat, és az időjárási viszonyokat figyelembe véve.

A leírtakat természetesen egy változatként kell értelmezni, de az is igaz, ez a folyamat már kipróbált, és az életképességét be is bizonyította.